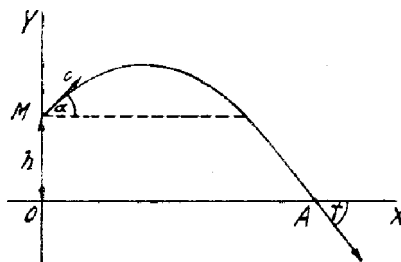


Az elhajított súlygolyó mozgását az

$$x = c \cos \alpha \cdot t, \quad y = c \sin \alpha \cdot t - \frac{1}{2}gt^2 + h$$

egyenletek írják le, ha a derékszögű koordinátarendszert szokásos módon vesszük fel és kezdőpontja az O pont.



A mozgó pont pályájának egyenlete

$$y = \operatorname{tg} \alpha \cdot x - \frac{1}{2} \frac{g}{c^2 \cos^2 \alpha} x^2 + h.$$

a) Az A pontra nézve $y = 0$; az OA távolság az

$$(1) \quad x \operatorname{tg} \alpha - \frac{1}{2} \frac{g}{c^2 \cos^2 \alpha} x^2 + h = 0, \text{ ill. a } gx^2 - c^2 \sin 2\alpha \cdot x - 2hc^2 \cos^2 \alpha = 0 \dots$$

egyenletnek gyöke. Ezen egyenletnek mindig valós és ellenkező előjelű gyökei vannak; közülük csak a pozitív felel meg feladatunknak és így

$$(2) \quad \begin{aligned} OA = x &= \frac{1}{2g} (c^2 \sin 2\alpha + \sqrt{c^4 \sin^2 2\alpha + 8ghc^2 \cos^2 \alpha}) = \\ &= \frac{c \cos \alpha}{g} (c \sin \alpha + \sqrt{c^2 \sin^2 \alpha + 2gh}) \dots \end{aligned}$$

Ha $h = 0$, akkor $x = \frac{c^2 \sin 2\alpha}{g}$.

b) Hogy ezen kérdésre felelhessünk, indirekt utat választunk¹ nevezetesen keressük, minő hajítási távolságokhoz tartoznak egyáltalában α értékek. Ezen célból az eredeti

$$x \operatorname{tg} \alpha - \frac{1}{2} \frac{g}{\cos^2 \alpha} x^2 + h = 0, \text{ ill. } x \operatorname{tg} \alpha = \frac{1}{2} \frac{g}{\cos^2 \alpha} x^2 - h$$

egyenletben $\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$ és $x = d$ helyettesítése után mindkét oldalon négyzetre emelünk, $\sin^2 \alpha$ helyébe $(1 - \cos^2 \alpha)$ -t írunk és $\cos \alpha$ -ra rendezünk. Így keletkezik:

$$(3) \quad 4c^4(h^2 + d^2) \cos^4 \alpha - 4c^2 d^2 (gh + c^2) \cos^2 \alpha + g^2 d^4 = 0 \dots$$

Ezen egyenlet $\cos^2 \alpha$ -ra nézve másodfokú és ha valósak a gyökei, pozitívek is, mert szorzatuk és összegük pozitív.²
A 3) gyökei valósak, ha a discriminánsa nem negatív, tehát ha

$$\Delta \equiv 16c^4 d^4 [(gh + c^2) - g^2(h + d^2)] = 16c^4 d^4 (c^4 + 2ghc^2 - g^2 d^2) \geq 0.$$

Ennek feltétele:

$$(4) \quad g^2 d^2 \leq c^2 (c^2 + 2gh) \quad \text{azaz} \quad d \leq \frac{c}{g} \sqrt{c^2 + 2gh} \dots$$

Eszerint a legnagyobb hajítási távolság:

$$(5) \quad D = \frac{c}{g} \sqrt{c^2 + 2gh} \dots$$

¹ 2) szerint $x = OA$ az α függvénye és ezen alapon, differenciálással számíthatnánk tovább. E számítás hosszadalmassága miatt választjuk az indirekt utat ezzel közelebb jutunk a következő kérdéshez is.

² Még azt is ki kell mutatnunk, hogy a 3) egyenletet kielégítő $\cos^2 \alpha$ értéke 1-nél nem nagyobb. Ezt, mint külön feladatot tűzzük ki.

Ehhez tartozó α_m hajítási szögre nézve, ha d helyett D értékét tesszük:

$$(6) \quad \cos^2 \alpha_m = \frac{c^2 D^2 (gh + c^2)}{2c^4 (h^2 + D^2)} = \frac{c^2 + 2gh}{2(c^2 + gh)} < 1 \quad \text{és} \quad \operatorname{tg} \alpha_m = \frac{c}{\sqrt{c^2 + 2gh}} \dots$$

Innen:

$$(7) \quad \sqrt{c^2 + gh} = c \cot \alpha_m, \quad \text{tehát} \quad D = \frac{c^2}{g} \cot \alpha_m \dots$$

Ha $h = 0$, $\operatorname{tg} \alpha_m = 1$, $\alpha_m = 45^\circ$. Ha $h > 0$, $\alpha_m < 45^\circ$.

c) Ha $0 < d < D$, akkor d ilyen értékéhez $\cos^2 \alpha$ -nak két pozitív értéke tartozik α_1 és α_2 . Ezekre nézve 3) alapján

$$(8) \quad \cos^2 \alpha_1 + \cos^2 \alpha_2 = \frac{d^2 (gh + c^2)}{c^2 (h^2 + d^2)} \dots$$

Ha $h = 0$, $\cos^2 \alpha_1 + \cos^2 \alpha_2 = 1$, azaz $\alpha_1 + \alpha_2 = 90^\circ$.

d) A mozgó pont pályájának egyenletéből

$$y' = \operatorname{tg} \alpha - \frac{g}{c^2 \cos^2 \alpha} x.$$

Ha $x = OA = d$,

$$(9) \quad y' = \operatorname{tg} \alpha - \frac{gd}{c^2 \cos^2 \alpha} = \operatorname{tg} \varphi \dots$$

ahol φ azon szög, melyet a pályának A pontban húzott érintője alkot az X -tengellyel; φ vagy tompaszög, vagy negatív hegyes szög, úgy hogy $\operatorname{tg} \varphi < 0$.

A γ szög, amellyel a golyó az A ponthoz érkezik, azon szöget jelenti, amelyet az A ponthoz tartozó sebesség képez az X -tengellyel: ez pedig negatív hegyes szög, úgy hogy $\operatorname{tg} \gamma = \operatorname{tg} \varphi$.

e) $d = D$ esetében:

$$\begin{aligned} \operatorname{tg} \varphi = \operatorname{tg} \gamma = \operatorname{tg} \alpha_m - \frac{g}{c^2 \cos^2 \alpha_m} \cdot \frac{c^2}{g} \cot \alpha_m \\ \operatorname{tg} \gamma \operatorname{tg} \alpha_m = \operatorname{tg}^2 \alpha_m - \frac{1}{\cos^2 \alpha_m} = \operatorname{tg}^2 \alpha_m - \sec^2 \alpha_m = -1 \\ \operatorname{tg}(-\gamma) \operatorname{tg} \alpha_m = 1, \quad \text{tehát} \quad -\gamma + \alpha_m = 90^\circ, \quad \gamma = -(90^\circ - \alpha_m). \end{aligned}$$